

OYA BAYDAR

80 Yaş

Zor

Zamanlar

Günlükleri

OYA BAYDAR
80 YAŞ
ZOR ZAMANLAR
GÜNLÜKLERİ

Can ağdaş

80 Yaş, Zor Zamanlar Günlükleri, Oya Baydar

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2021

3. basım: Nisan 2021, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Editör: Mustafa Çevikdoğan

Düzeltilti: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Alper Zeki / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4878-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750748783

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

OYA BAYDAR
80 YAŞ
ZOR ZAMANLAR
GÜNLÜKLERİ

GÜNLÜK

♥can

Oya Baydar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Elveda Alyoşa, 1991

Kedi Mektupları, 1992

Hiçbiryere Dönüş, 1998

Sıcak Külleri Kaldı, 2000

Erguvan Kapısı, 2004

Kayıp Söz, 2007

Çöplüğün Generali, 2009

Bir Dönem İki Kadın (Melek Ulagay'la birlikte), 2011

O Muhteşem Hayatınız, 2012

Yetim Kalacak Küçük Şeyler, 2014

Surönü Diyalogları, 2016

Yolun Sonundaki Ev, 2018

Köpekli Çocuklar Gecesi, 2019

OYA BAYDAR, 1940'ta İstanbul'da doğdu. Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'nin son sınıfında yazdığı *Allah Çocukları Unuttu* adlı gençlik romanı nedeniyle neredeyse okuldan atılıyordu. 1964'te İÜ Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Aynı yıl bu bölüme asistan olarak girdi. "Türkiye'de İşçi Sınıfının Doğuşu" konulu doktora tezinin Üniversite Profesörler Kurulu tarafından iki kez reddedilmesi üzerine öğrenciler olayı protesto için rektörlüğü işgal ettiler. Bu olay ilk üniversite işgali eylemi oldu. Daha sonra Ankara Hacettepe Üniversitesi'ne sosyoloji asistanı olarak girdi. 1971'deki 12 Mart Askerî Müdahalesi sırasında, TİP ve TÖS üyesi olarak sosyalist kimliği nedeniyle tutuklandı ve üniversiteden ayrıldı. *Yeni Ortam*, *Politika* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. 12 Eylül sırasında yurtdışına çıktı. 1992'ye kadar 12 yıl Almanya'da sürgünde kaldı. Burada, sosyalist sistemin çöküş sürecini yakından yaşadı. 1991'de yazdığı *Elveda Alyoşa* adlı öykü kitabıyla Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, 1993 yılında da *Kedi Mektupları* adlı romanıyla Yunus Nadi Roman Ödülü'nü aldı. Türkiye'ye dönüşünde Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı'nın ortak yayını olan *İstanbul Ansiklopedisi*'nde redaktör ve *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*'nde genel yayın yönetmeni olarak çalıştı. *Sıcak Külleri Kaldı* romanıyla 2001 yılı Orhan Kemal Roman Armağanı'nı, *Erguvan Kapısı*'yla da 2004 Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü'nü aldı.

“Kuş ölür, sen uçuşu hatırla...”¹

Vakit daralıyor. Hep böyle hızlı mı akardı zaman?

Anlatacak, paylaşacak bunca söz, okunacak bunca kitap, görülecek bunca yer, tanışacak bunca insan, bunca yeni dost, yarım kalmış bunca iş varken... 80 yaşımın özeti: geç kalmışlık duygusu.

Hep geç mi kalır insan? Bir sürü ıvır zıvırla uğraşırken neden erteleriz asıl önemli olanı, neden yarınki işimizi dünden yapmayız, neden aklımıza düştüklerinde hemen aramayız dostlarımızı, arkadaşlarımızı? Neden boşuna tüketiriz zamanı her dakika, her saat, her gün sona biraz daha yaklaştığımızı düşünmeden?

80 Yaş Günlükleri’ni yazmaya karar vermiştim. Başlığı çoktan atmıştım ama bir türlü başlayamıyordum. İmdadıma Covid-19 yetiştirdi. 80 yaşımın korona günleri örtüştü, 80 Yaş Günlükleri, Korona Günlükleri’ne dönüştü. Aslında Kaygı Çağı Günlükleri başlığı da yakışırdı.

Seksen yaşımı; dünyanın bir daha bildiğimiz eski dünya olmayacağı, tarihin akışının küçücük bir virüse

1. Furuğ Ferruhzad, “Kuş Ölür Sen Uçuşu Hatırla”.

çarpıp deęiŖeŖeęi, alıŖtıęımız, bildiğimiz yaŖamın altüst olacağı korona günlerinde karŖılamak olağanüstü geliyor bana. Biraz utanarak itiraf etmem gerekirse, hiç göremeyeceğimi sandığım o yıkım ve deęiŖim nının, daha doğrusu sürecinin tanığı olmak, depremin sarsıntularını izlemek, yarın sağ kalıp kalmayacağımızı, insanlığın nereye doğru evrileceğini kuŖkuyla ama bir o kadar da merakla izlemek beni heyecanlandırıyor. Biyografimde bu da bu-lunsun halleri.

Bu yaŖa gelmiŖsin, bir ayağın çukurda, sana göre mesele yok; gençleri, geleceği dŖnmeden bencil bir ihtiyar olarak kŖe tanıklığın keyfini çıkarmaya bak diye eleŖtirebilirsiniz. Böyle bir değerlendirme, 80 yıllık yaŖamı boyunca dünyaya ve insana karŖı maraz bir sorumluluk duymuŖ, bir yandan 60'ların "Sorumluyum ben ağımdan" türküleriyle, öte yandan rahibeler okulunda, "Her Ŗeyden sorumlusun ve hep gnahkrsın" Katolik ahlakıyla yoęrulmuŖ birine haksızlık olur.

Dünya yıkılsın insanlık altında kalsın, demiyorum ben. Bu haksız, adaletsiz, akla vicdana aykırı atıŖmacı düzen sona ersin, eŖitlięin, özgürlüğün, barıŖın dayanıŖmacı dünyası kurulsun, diyorum. İdeolojik, felsefi, siyasi nutukları bir yana bırakırsak dileğim, zlemim bu kadar yalın iŖte. Üstelik o dünyayı kurmayı baŖaramadıęım için sulluk da duyuyorum.

Yeryüzünün iyi insanların yüzlerce yıldır çabalayıp da baŖaramadıklarını ola ki bir virüs, hem de lmcl bir virüs baŖarabilir mi, sistemin mezar kazıcısı olabilir mi diye hayal kuruyorum.

Kapitalizmin bilmem kaçıncı krizi, emperyalizmin bilmem kaçıncı evresi... Global salgın öğrendiğimiz, ezberlediğimiz bütün modelleri, Ŗemaları, gelecek öngörülerini yerle bir ediyor. Düzenin mezar kazıcılığını; ne iŖŖi sınıfının ne de büyük öğretilerin baŖaramadıęını k-

cük bir virüs mü becerecek? Pandemi, insanlığı silkinip kendine gelmeye, her şeyi yeniden düşünmeye, biz ne yapıyoruz, nasıl bir çılgınlık yaşıyoruz diye sormaya davet ediyor. Davetine icabet edebilecek miyiz? Sorular... sorular...

Korona günlerinin dünyayı serseme çeviren atmosferinde, şaşkınlık içinde abartıyor olabilirim. Belki de kısa bir süre sonra salgının hızı kesilecek, ölenler ölecek, ilk panik geçecek, koronayla veya bir benzeriyle yaşamaya alışılacak, “yeni normal” koronalı normal olacak. Ve korona öncesinden bin beter bir dünyada bulacağız kendimizi. Sonra yeni virüsler, yeni salgınlar, doğal afetler birbirini izleyecek. Ve insanlık kendisiyle birlikte dünyayı da yaşamı da kemirip vahşet çağına dönecek.

Bu kadar karanlık bir tablo çizmeye, umutsuzluk zehri akıtmaya hakkım yok, biliyorum. Ama insan 80 yaşına varıp da yaşayacak az zamanı kaldığında bir ömrün bütün çabalarının, umutlarının, acılarının, sevinçlerinin sıfırlanmasını kabullenemiyor. Yaşamımın anlamı neydi sorusuna, hiçbir anlamı yoktu, cevabını vermenin ağırlığına dayanamıyor. O zaman, bir virüsün yıkıcılığından medet umuyor, insanlığın bu enkazın altından kalabileceği, başka bir dünyayı mümkün kılabileceği umuduna sarılıyor bir an, ama sadece bir an.

22 Mart: İstanbul'dan kaçıyoruz.

65 yaş üstüne sokağa çıkma yasağı getirildiği gün, yasak henüz tam oturmamışken, kimin nasıl engelleyeceği, nasıl kontrol edeceği belirsizken küçük arabamıza atlayıp soluğu Marmara Adası'nda aldık. Yılın yarısını geçirdiğimiz, giderek daha da fazla kalmayı planladığımız Marmara Adası'ndaki ev, asıl evimiz sayılır. Zeytin

ağaçlarının arasından önümüzde uzanan denize bakmak Levent'te, karşı apartmanlardaki bizcileyin yaşlı komşulara pencereden el sallamaktan daha ferahlatıcı ne de olsa.

Tekneye binerken kimlik kontrolü yaparlar mı diye biraz tedirgindik ama Avşa-Marmara motoruna giren en az 60 arabanın yarısından fazlasının sürücüleri, yolcuları 65 yaş üstüydü. Özal'ın, anayasayı bir defa delmekten bir şey olmaz ikelliğini, biz de sokağa çıkma yasağını bir kez delmekten bir şey olmaz diyerek sürdürüyorduk.

Çevre gözlemleri ilginç. Tekneye girmek için araba sırasında beklerken hemen önümüzdeki iki BMW'den inen saçları sakalları son moda göre kesilmiş, okuryazar oldukları belli, alternatif giyimli yedi genç adam birbirleriyle kafa tokuşturmaya, yetmedi şapur şapur öpüşmeye başladılar. Arabalarının arka camından görünen bilgisayarlar cahil cühela olmadıklarını, en azından dünyayla internet üzerinden bağlantı kurabildiklerini, herhalde televizyon izlediklerini, yani hem korona salgınını hem de korunma yöntemlerini bilmeleri gerektiğini gösteriyordu. Bir an, "Siz ne yapıyorsunuz gençler, korona salgınını duymadınız mı, en fazla böyle öpüşerek, yakın temasta geçtiğini bilmiyor musunuz!" diye uymarmayı düşündüm. Sonra, "Sana ne oluyor moruk, size yasak kondu, sen neden yollardasın?" demelerinden korkup geriledim.

Ada'da tekneden indiğimizde soran eden olmadı ama hemen ertesi gün kontrollerin sıkılaştırıldığını, il sınırını dışına çıkılması yasaklı illerden gelenlerin, 65 yaş geçkinlerin geri gönderildiğini duyduk. Kapağı tam zamanında atmışız buraya.

Ada'da tam steril ortamda yaşıyoruz. Çevremizde kimse yok, bütün yazlıkçı evleri boş. İhtiyaçlarımız Meydan Market'ten getirilip kapımıza bırakılıyor. Tek sorun:

aşırı soğuk. Elektrikli radyatörler yetmiyor, evin alt katında bulduğumuz UFO denen güçlü ısıtıcı biraz işe yarar. Ödeyeceğimiz elektrik faturasını geçtim, evin elektrik sisteminin yükü kaldırıp kaldırmayacağından da emin değiliz.

Yine de düzen yavaş yavaş kuruluyor. Anneannemin, “Allah insana çektiği kadar vermesin,” sözünü hatırlıyorum sık sık. İnsan direngen bir yaratık, türümüzün yüz binlerce yıl bunca badireye rağmen hayatta kalabilmesinin sırrı bu direnç ve uyum yeteneği olmalı.

Ağustosta 70 yaşını kutlayacak Orhan’ın (Doğançay) korona teşhisiyle hastaneye kaldırıldığı haberi geldi. Benim 80 yaşıyla onun 70 yaşını temmuz sonlarına doğru, ortalama bir tarihte Ada’da, eşle dostla birlikte kutlamayı planlıyorduk. Minicik bir virüs her şeyi nasıl da değiştirdi; dünyayı, insanlığı, sistemin muktedirlerini, bizler gibi sıradan insanları önüne kattı, sürüklüyor. Bu anaforda bizim küçük planlarımızın lafı mı olur!

Bu daha başlangıç. Kısa vadede, küresel çapta ekonomik yıkımın, en azından büyük gerilemenin önüne geçilebileceğini sanmıyorum. Sistemin ekonomik yıkımı milyonların, milyarların sefaleti demek. Muktedirler büyük baskılarla, kitlelerde büyük korkular yaratarak, ölümü gösterip sıtmaya razı ederek bir süre tutunabilirler belki. Sonra? Sonrasını görmek isterdim. Ömrüm boyunca yıkılması için çabaladığım bu haksız, adaletsiz düzenin yıkılışını, ama asıl, yeninin kuruluşunu izlemek isterdim. Ne yazık ki zamanım kısıtlı, orta vadeyi bile göremeyeceğimi biliyorum. O zaman, hep sorulup cevabını vermekte zorlanılan soru: Her şey boşuna mıydı?

Hayır, hiçbir şey boşuna değildi, diyorum ben. Hayatın anlamsızlığına karşı kendi hayatlarımıza anlam verme çabasıydı. Bizler yaşamımızı daha iyi, daha adil,

daha aydınlık bir dünya yaratmaya koşullamıştık. En zor günlerden geçerken bile bu çaba bizi mutlu ediyordu. Umudumuz vardı, umutla yaşıyorduk. Pişmanlık mı? Pişmanlık koronadan beter ölümcül bir virüstür. rse-lensek de, içimizde bir tel kopsa da pişmanlığa teslim olmadık çoğumuz, şimdi Covid-19'a teslim olmayı doğ-rusu kendime yediremiyorum. Ama umut? Umudumu koruyabiliyor muyum?

Umut deyince Yunan mitolojisinin Pandora'nın Ku-tusu efsanesini düşünmeden edemiyor insan. Pandora, kutunun kapağını aınca, Zeus'un içine doldurduğu b-tn kötülükler yeryüzüne dağılır. Pandora son anda ku-tunun kapağını kapar. Bir tek umut kalır içeride.

Efsanenin çeşitli anlatımları, çeşitli yorumları vardır. Nietzsche'ye göre, "Kötülüklerin en kötüsüdür umut, çünkü insanın çektiği eziyeti uzatır." Max Bloch'a göre ise, insanı diri tutan, yaratma, direnme, mücadele gücü veren şeydir.

Düşüncelerine katılmadığım, kavrayamadığım, insa-nı küçümseyen, aşağılayan üstün insan öğretisiyle Na-zizm'e, faşizme ilham kaynağı olmuş Nietzsche'ye inat, umudu sndrmemeye gayret edeceğim. İnsanca yaşam eziyetse eğer, bu eziyete razıyım.

24 Mart: Büyük bir sorunumuz var: Soğuk...

Burası bir yaz evi; serin havalarda mevsim dışı keyif ziyaretleri için elektrikli radyatörler var ama bütün evi ısıtmaya yetmiyor. Bir de sık yaşanan elektrik kesintile-ri... Bulduğumuz her türlü elektrikli ısıtıcıyı kurduk, tek odaya sığındık. Ev bütün kış rutubetli soğuğu emmiş, duvarlar bir türlü ısınmıyor. Odanın ısısı 17 dereceyi

buldu mu mutlu oluyoruz. Elektrikler kesilirse ne yapacağımızı bilmiyoruz. Su kaynatıp buharında ısınmak bir çözüm olabilir mi diye düşünüyorum.

Mart sonunda gelen bu kış soğuğu bana çocukluğumun soğuk gecelerini hatırlatıyor. 1950 başlarının Levent Mahallesi'ndeki küçük ev, anılarımın başköşesindeki yerini 70 yıldır koruyor.

Kuzeyden, Karadeniz üzerinden gelen poyraz hiçbir engelle karşılaşmadan soluğu Levent'te alırdı. Diz boyu kar yağar, bahçelere kurt inerdi. Yıllar boyunca iklim nasıl da değişti! Dağlar tepeler sitelerle, gökdelenlerle kaplanınca bir de kalorifer bacaları tütmeye başlayınca Hacısman, Maslak, Levent artık eskisi gibi dondurucu soğuk olmuyor.

Küçük evimizin tavan arasına -1. Levent Mahallesi'nin en küçük, en mütevazı evlerinden biri- babam kontrplaktan iki bölme yaptırmıştı. Biri annemlerin, biri de benim yatak odalarımız. Aşağı katta bir odun sobası yanıyordu ama Nasrettin Hoca'nın türbesi misali tavan arasında rüzgâr dört bir yandan üfürüyordu. Yatmaya giderken, sobanın demir kapağını ya da soba üzerinde kızdırdığımız tuğlaları önce gazete kâğıtlarına sonra kalın bezlere sarar, yatağıma alırdım. Sabaha kadar sıcacık uyurdum. İçine sıcak su doldurulan plastik buyot delinip o soğukta yatak sırlıklam olduğundan beri soba kapağı-tuğla yöntemi benimsenmişti.

Babam erken uyanır, aşağıdaki sobayı yakar, kahvaltımını hazırlardı. Saatte bir kalkan belediye otobüsüne yetişemezsem hem birinci dersi hem de yedi buçuk Levent-Taksim otobüsünün benzersiz keyfini kaçırdım. O otobüs, biz çocukların ve yenyetmelerin sosyal hayatının merkeziydi. Üstelik en yakın arkadaşım Elâ'yla (Güntekin) aynı okula, aynı otobüsle gidiyorduk. Onun uzaktan uzağa kestiği oğlan ile benim bisikletimle peşinde dola-

nıp dikkatini çekmeye çalıştığım çocuğun yedi buçuk otobüsüne bineceklerinin, tıklım tıklım otobüste birbirimize yaklaşabileceğimizin hayalini kurmak güzeldi.

Çocukluğun anılarına dalmak 80 yaşın soğuşunu hafifletmiyor. Bir de hastalanacak olursak soğuk algınlığı mı korona mı nasıl bileceğiz? Ada'ya gelmekle yanlış mı yaptık acaba?

25 Mart: Distopik bir filmin aktörleri miyiz?

Bugüne kadar Ada'da bu mevsimde böyle bir soğuk yaşamamıştık.

Zaten bu kadar erken gelemezdik; iş güç, toplantı, gezi, bir sürü bahane olurdu. Her yıl, bu sene erken gidelim, bahçeye, zeytinlere zamanında el atalım, maydanozları dereotlarını, tereyi, rokayı karıncalar çıkmadan önce ekelim, hayali kurar, beceremezdik. Koronavirüs bu imkânı verdi ama bırakın bahçeyle uğraşmayı soğuktan burnumuzu bile dışarı çıkaramıyoruz.

Soğuk kötü. 80 yaşın soğuşu çocukluğumun küçük evindeki kış gecelerinin soğuşuna benzemiyor. Üstelik korona günlerinde hafif bir nezle, bir gıcık öksürüğü, küçük bir baş ağrısı hem insanın kendisinde hem de çevrede paniğe neden olabiliyor. Bir de burada ciddi bir sağlık kuruluşu, uzman hekim, yoğun bakım imkânı falan olmadığını düşünürseniz... İhtisasını bizlerin üzerinde yapmış Dr. Ahmet'imiz olmasa hepten yanmıştık.

Panik, çocukluğumdan beri yaşamadığım, bilmediğim bir duygu. Paniklememenin cesaretle ilgisi yok. Daha çok, duygu ve korkuların bir süre için dumura uğraması hâli, belki de bir çeşit korunma mekanizması. Ya-

şadığım onca kötü, hatta kimilerine göre korkunç olay karşısında ağladığımı, bağırıp çağırdığımı, ne yapacağımı şaşırtdığımı hatırlamıyorum. Hepsini, bir felaket filmi izler gibi, bakalım ne olacak merakıyla dışarıdan izledim. Korku, acı, hep sonradan geldi.

İnsan en büyük felaketi, en korkunç olayı yaşarken hayatın doğal akışına kaptırıyor kendini. Dışarıdan bakınca dayanılmaz sanılan acı, yıkım, dehşet, içinde yaşarken o anda başa çıkılması, şu veya bu şekilde kurtulması gereken bir durum oluyor. Yaşama, hayatta kalma, o ânı atlatma çabası korkunun, paniğin önüne geçiyor.

Babam en sevdiğim insandı. Eve bile varamadan beyin kanamasından sokakta öldüğünde on beş yaşındaydım. Annemden hayır yoktu, yatağa düşmüş, sinir krizleri geçiriyordu. Cenaze öncesinde, sonrasında gereken işleri yaparken ne bir damla gözyaşı dökmüş ne bir işi aksatmış ne de okulu ihmal etmişim. Konu komşunun, akraba taallukatın, “Babasına hiç sevgisi yokmuş, kılı bile kıpırdamadı,” diye dedikodu yaptıklarını duyduğumda da üzülmedim, benim acım, benim kaybım gözyaşlarına sığmayacak kadar büyüktü. Can Yücel’in şiirindeki gibi: “Ben hayatta en çok babamı sevdim.”

1971’de tutuklanıp işkenceye götürülürken, sonra bir askerî garnizonun, duvarlarında işkence aletleri asılı taş hücrelerinde işkence görürken acıdan bağırıyordum, ara sıra kendimden geçiyordum. Ama acı da, o hücreden kurtulma isteği de korkudan büyüktü. Paniklemem mümkün değildi çünkü paniklenecek her şeyin içindeydim. Panik, başa gelebilecek kötü şeylerden duyulan korkudur, zaten o kötü şeyi yaşamaktaysanız artık korkmazsınız.

Şimdi dünyamız bildiği tanıdığı felaketlerin hiçbirine benzemeyen korona afetini yaşarken, dört bir yanda görülen panik havasını anlayabiliyorum ama paniğe kapılmıyorum, hatta korkmuyorum bile diyebilirim. Bun-

da 80 yaşın da etkisi var sanırım. Yaşadığım kadar yaşadım, sonrasına boş ver ruh hâli mi yoksa? İnsan yaşlandıka bencilleşiyor mu ne?

Distopik bir bilimkurgu filminin seyircileri değil aktörleriyiz. Akıntıya kapılmış giderken, yarının dünyası nasıl bir dünya olacak, bu yangın bir gün sona erdiğinde enkaz nasıl, kimler tarafından kaldırılacak, insanlık kendi yıkıcılığıyla, suçlarıyla yüzleşebilecek mi yoksa kaosa ve büyük yıkıma doğru mu gidecek? Bu soruların cevabını merak ediyorum. Göremeyecek de olsam bu haksız, adaletsiz, sevgisiz, vicdansız düzenin yıkılıp daha iyi bir dünya kurulacağı hayaline tutunuyorum. O yeni dünyanın kuruluşunda okyanusta damla kadar bir payım olsun istiyorum. İyiliğimden falan değil sadece kendi küçük yaşamımı anlamlandırmak için. O, “Her şey boşuna mıydı?” kahredici sorusuna, “Hayır, değildi!” cevabını verebilmek için.

26 Mart: Bugün hep seninleydim Demet.

Benim bir arkadaşım vardı. Daha geçen yıl, capcanlı şimdiki zamandı o, şimdi di’li geçmişte kalan bir özlem, henüz hüzne dönüşmekte zorlanan yakıcı bir keder.

Bir arkadaşım vardı, adı Demet’ti. Onu bu kadar sevdiğimi bilmiyordum. Hayır, “sevmek” doğru sözcük değil, bu kadar içimde, her ânımda olduğunu bilmiyordum demeliyim. En yakın arkadaşlarını say deseler ilk sırada saymazdım belki. İnsan kendi duygularını bile tam bilemiyor, kendini apaçık, çırılçıplak tanıyamıyor. Çünkü kendimize başkalarının gözlüklerinden bakıyoruz: Nasılım, nasıl görünüyorum, beni nasıl değerlendirir-

yorlar? Kendimizi başkalarına, ötekilere sunarkenki kurgulanmış kimliğimiz gerçek “ben”i örtüyor, gölgeliyor.

Bir insanın yüreğimizdeki yerini anlamak için onu yitirmemiz mi gerekiyor?

Soğuk yüzünden bahçeye çıkamadığım, denize inemediğim için evin köşesini bucağını toplamakla vakit geçiriyorum. Demet’in her gelişinde getirdiği ufak tefek güzel şeylere ilişiyor gözüm: kıpkırmızı bir cam şişe, işlemeli bir örtü, bir kedi biblosu, bahçedeki çınara asılacak yuva biçiminde bir kuş yemliği –“Hiçbir kuş gelmeyecek, gelse de bu delikten içeri sinekkuşu bile giremez ama ağaçta güzel duruyor,” demişti tavşan dişlerini göstere göstere gülerken–, sıcak havalarda su doldurulunca usul usul terleyen sırlı bir toprak testi, iki pembe kristal şarap kadehi, hobi marangozu erkek kardeşinin Ada’daki ev için yaptığı minik el arabası biçimindeki gazetelik...

İkisi de artık yoklar ama nesnelere yaşıyor. Nesnelere benden sonra da, daha sonra da, biri tutup çöplüğe atana kadar, yanıp kül olana kadar uzamdaki yerlerini koruyacaklar. Ama bizim anılarımız onları terk ettiğinde anlamsız cam parçaları, bez parçaları, kâğıt veya ahşap parçaları olacaklar.

Sevdiklerimiz, hatırladıklarımız, hayatımıza dokunmuş olanlar o eşyaların içinden sesleniyorlar bize. Onların dillerini ödünç alıp kendi dillerine çeviriyorlar. Demet rakıyı küçük kadehte susuz içerdi. Eve hapsediğimiz bu soğuk, kasvetli korona gününde, canım hiç rakı çekmediği halde onun için aldığım küçük kristal kadehi dolduruyorum. Arkadaşımı karşıma oturtuyorum. Ayaklarımızın altına elektrikli ısıtıcıyı yerleştiriyorum. Heyheylerim geldiğinde çenem düşer, kendimi tutamam, haberin olsun, diyor. İçi daraldığı, sorunlarına çare, sorunlarına cevap bulamadığı zamanlar çok konuşurdu ger-

çekten. Heyheyleri çok sık gelirdi, çünkü dünyanın, insanın halleriyle ve kendisiyle dertliydi.

Çocukluktan kalma bir arkadaşlık, eski bir dostluk değildi bizimki. Geç kavuşulmuş ve belki de uzun sürmeyeceğini bildiğimizden süzerek, damıtarak tadını çıkarmaya çalıştığımız bir ilişkiydi. Bir süre Beylerbeyi Koru'da yan yana iki evde yaşarken öğleye doğru kahve-çikolata-ahududu likörü ritüelimiz vardı. Sonra ayrı semtlere taşındığımızda da mümkün olduğunca sürdürmüştük sabah kahvesi buluşmalarımızı.

Seni çok özledim, diyorum. Gittiğinden beri neler neler oldu. Bazen, iyi ki görmedi ülkenin, dünyanın bu hallerini diye düşünüyorum. Son günlerinde, bilincinin tam açık olmadığı bir anda kendisinden birkaç ay önce yaşamını yitiren erkek kardeşine, "Ölmek kolay mı, öteki tarafta bir şey var mı?" diye sormuştu. Ben de ona soruyorum şimdi: Ömür boyu sorduğun, sorduğumuz sorunun cevabını bulabildin mi? Bütün bunların anlamı var mı, varsa ne?

Küçük kadehlerimizdeki rakıyı yüzümüzü buruşturarak yudumluyoruz. "Miro'nun hayatının anlamı neydi?" diyor. Köpeği Miro bu soruyu hiç sormadı, o sadece güzel bir köpek hayatı yaşadı, mutlu oldu, mutlu etti. Hepsi bu işte.

Miro arkadaşımın köpeğiydi. Şimdi Ada soğuşunda, elektrikli ısıtıcının karşısına oturmuş, Miro'yu sevgiyle, bir o kadar da acıyla hatırlıyoruz. Hayvanlarımız bizim parçamız oluyorlar, onları yitirince bizden de birşeyler eksiliyor. Yitirdiklerimizi ortak anılarda yaşatmaya çalışıyoruz.

Miro hastalanmış, bacakları tutmamış, hiçbir veteriner, hiçbir ameliyat, hiçbir ilaç kâr etmemişti. Özel olarak yaptırdığı yürüteci, ta Amerika'dan getirttiği ilaçları, hayvancağızı sabahlara kadar kucağında uyutmaya çalış-

masını hatırlıyorum. Bir de Miro'nun, birlikte gittiğimiz veterinerde, uyutmaya karar verildiği andaki bakışını: Yumuşacak, kadife gibi, hafif buğulu, yalvaran, kendini bize teslim etmiş o bakış...

Veterinerin bahçesinde birlikteydik. Köpeciğin başını okşuyorduk, son okşamalarımız olacağını bilerek. Ne ağlama ne bir damla gözyaşı. İkimiz de bunu beceremeyenlerdendik. İnsanları neden uyutmuyorlar, demişti Demet. Hepsi o kadar.

Miro'nun bakışları bende yaşıyor, Demet bende yaşıyor, yitirdiğim herkes, her canlı ben hatırladıkça yaşıyor. Babaannemi düşünüyorum. 1870 doğumlu babaannemi benden başka hatırlayan yok, babamı hatırlayan da kalmadı. Ben öldüğümde onlar da kesin ölümle ölecekler. İnsan, onu hatırlayan son kişi de yok olduğunda ölüyor.

İnsan ölümsüzlük aradığı için mi adını bin yıllara bırakacak birşeyler yapma, yaratma peşinde?

Rafları, çekmeceleri abartılı bir özenle elden geçiriyorum. Bugün temizlik günüm. Bugün hatırlama günüm.

27 Mart: Eyvah eyvah! Aydın'da korona belirtileri

Bir bu eksikti!

Akşama doğru UFO'nun karşısında ısınmaya çalışırken, ateşime bir baksana, dedi Aydın. Bu alet ısıyı insanın yüzüne vuruyor, sıcakladıysan bu yüzdendir, biraz uzaklaş, dedim ama içime kurt düştü.

Aydın'ın ateşi 38,6, gözleri çakmak çakmak, iştahı sıfır, kesik kesik öksürüyor. Her zaman öksürür ama bu defa başka. Kendimi kandırarak hâlim yok, tümü korona belirtisi.

İnsan 80 yaşına varıp da yaşayacak az zamanı kaldığında bir ömrün bütün çabalarının, umutlarının, acılarının, sevinçlerinin sıfırlanmasını kabullenemiyor. Yaşamışın anlamı neydi sorusuna, hiçbir anlamı yoktu, cevabını vermenin ağırlığına dayanamıyor. O zaman, bir virüsün yıkıcılığından medet umuyor, insanlığın bu enkazın altından kalkabileceği, başka bir dünyayı mümkün kılabileceği umuduna sarılıyor bir an, ama sadece bir an.

Oya Baydar'ın, 2020 yılında tüm dünyayı kasıp kavuran pandeminin ilk günlerinden yıl sonuna kadar tuttuğu bu notlarda Covid-19'un toplumsal hayattaki etkilerini gün gün takip ediyoruz. Bir virüsün anlı şanlı insan uygarlığını perişan etmesi, halkın hastalığa yaklaşımı, tüm sokakları saran korku, sivil toplumun her şeye rağmen mücadeleye devam etme çabası, iktidarların çaresizliği, 65 yaş üstü insanların yaşadıkları kapanma/kapatılma günleri...

Tüm bunlar, 80 yıl boyunca mücadeleyi bir an olsun bırakmamış bir kalemin anıları, kendi hayatının muhasebesi ve geleceğe dair beklentileriyle yoğruluyor.

Usta bir yazarın yaşanan bu ilginç zamanlara düştüğü, yıllar sonra bile tekrar tekrar dönülüp okunabilecek zihin açıcı notlar.

#pandemi #korona #yaşlılık #kapanma #hastalık #anılar #direniş

